

J IŘ Í O P E L Í K

OLBRACHTOVY ZAKARPATSKÉ DOPISY

Předkládáme čtenářské veřejnosti soubor třinácti Olbrachtových dopisů, jež sice byly psány různým adresátům, které však sdružuje společný námět: Olbrachtovy zájezdy na Zakarpatskou Ukrajinu a jeho literární práce těžící námětově ze života této země; výjimku tvoří poslední dopis, který osvětluje autorovy literární začátky. Vedle toho, že korespondence — tam, kde byla určena přátelům — dává nahlédnout důvěrněji i do Olbrachtových soukromých názorů, tkví její hlavní význam v dokreslení nebo ozřejmení zakarpatského období Olbrachtova literárního díla. Týká se to především geneze reportáží a románu Nikola Šuhaj, loupežník, itineráře Olbrachtových pobytů na Zakarpatské Ukrajině a politických kampaní rozvířených kolem jeho zakarpatských knížek. Většina dopisů pochází z období 1930—37, jen poslední dva, retrospektivního rázu, psal Olbracht až v roce své smrti. Jádro souboru (čísla 3, 6—11) tvoří korespondence s manželi Hošovskými z Užhorodu; tři dopisy jsou adresovány nakladateli Otto Gírgalovi z Prahy (2, 4, 5), dva dr. Ivanu Ščadejovi z Brna (12, 13), jeden ruskému spisovateli J. F. Kallinikovovi (1). Adresátům, popřípadě správcům jejich pozůstalosti, děkuji za porozumění, s nímž svolili k publikaci Olbrachtovy korespondence. Dopisy jsou zde otištěny poprvé, pouze dopisů O. Gírgalovi využil už R. Havel v doslovu ke své edici Nikoly Šuhaje, loupežníka, Goletu v údolí a Hor a staletí (v jednom svazku, Naše vojsko, Praha 1959).

1

Vážený a milý pane Kallinikove!

Velice mě mrzí, že jsem Vás v Krčín nemohl přivítati. Jsem na východním Slovensku, tak trochu mezi Vašimi kraji, a pak se hodlám celé léto potulovat po Podkarpatské Rusi. Na cestu jsem si kromě odborné literatury o kraji vzal jen dvě knihy: Die Frau Abt und ihr Reich a Leo

Tolstoj². Upřímně Vás, pane Kallinikove, pozdravuji a těším se, že Vás na podzim jednou v Krči uvidím.

Jsem Váš

Monastýr, 17. VI. 31.

Ivan Olbracht

Dopis J. F. Kallinikovovi, uložen v Centralnom archive literatury i iskusstva SSSR v Moskvě, fond 267, ed. chr. 119, opis 2.

¹ Do krčské vilky svých rodičů se Olbracht nastěhoval po matčině úmrtí a po návratu ze Sovětského svazu v září 1920 a bydlel zde až do své smrti (30. 12. 1952).

² Autorem obou knih je adresát dopisu, ruský spisovatel Žijfci od r. 1922 v ČSR, J. F. Kallinikov (1890—1935). Die Frau Abt und ihr Reich (Lipsko 1931, jako německý originál) zpracovává tutéž látku jako známý Kallinikovův román Mošči (Moskva 1925—26, český překlad 1932 s názvem Minichové a ženy), tj. život minišského a kupeckého stavu před revolucí a revoluční Rusí. Leo Tolstoj, die Tragödie einer Ehe (Lipsko 1931, jako německý originál; český překlad 1931 s názvem Lev Tolstoj, tragédie sexuální) je pozoruhodným pokusem vyloučit Tolstého dílo z autorova života sexuálního.

2

Otto Gírgal
knihkupec

Praha — Smíchov
U Anděla

[Datum poštovního razítka:
Užhorod 21. VII. 1931]

Upřímně Tě pozdravuji ze svorného města dvou dobývatelů: Maďarů a Čechů. Jedu někam na východ, sám ještě nevím kam, a v tom je něco chlapecky příjemného. Východoslovenský venkov je 14. století, připraven 19 Kč Bafovými plátenkami, ale bylo mi tam také dobře. Přepi Ti krásné léto. Pozdrav všem kamarádům.

Olbracht

Pohlednice O. Gírgalovi, uložena v adresátově pozůstalosti. — Spolu s předchozím dopisem pomáhá tento pozdrav datovat první Olbrachtův zájezd na Zakarpatskou Ukrajinu: bylo to v červenci 1931. V. Káňa v dopise editorovi z 18. 1. 1958 napsal mj.: „Byl jsem na Zakarpatsku podruhé v roce 1931 a tiskl jsem své reportáže odtud v komunistickém tisku. S Olbrachtem jsem o Zakarpatsku mluvil, četl tyto reportáže a ptal se mne, zda je to tam vsuktku tak hrůzné. Nu, sám se o tom přesvědčil.“ V dopise ze 4. 2. 1958 sdělil téměř adresátu mj.: „Nepamatuji se přesně, kdy jsem s Olbrachtem o Zakarpatsku mluvil. Byl jsem tam toho roku dvakrát, na jaře a v létě (a předtím v roce 1925 a asi 1927). Snad to bylo mezi těmi dvěma cestami, snad potom, nevim.“ Neudržitelné jsou tak údaje ušhorodského badatele A. M. Rota, který v řadě svých olbrachtovských studií uvádí jako datum prvního Olbrachtova příchodu do země 18. 3. 1931 a tím také první impuls k napsání Šahaiovského románu posunuje už na jaro 1931. — I když pozdrav ještě zčásti odráží realitu východního Slovenska, vznikly vlastně už zde první lapidární formulace budoucích Olbrachtových zakarpatských reportáží (Boj o kulturu na Podkarpatské Rusi, Literární noviny 5, 1931, č. 16, 18, 19, 20). Věta „Upřímně Tě pozdravuji ze svorného města dvou dobývatelů: Maďarů a Čechů“ se změnila jen málo: „Užhorod jest město

dvou dobyvatelů: Čechů a Maďarů" (kap. II), věta "Východoslovenský venkov je 14. století, přepadené 19 Kč Batovými plátěnkami" obsahuje už jak Olbrachtovo svérázné a v zakarpatských reportážích zvlášť časté začleňování jevů do určitého století podle jejich ekonomické podstaty, tak zárodek pozdější formulace "...rusňácký sedlák nemá ani na ten příštípek na postoly, a má-li peníze, jde si koupit k Batovi devatenácti korunovky" (kap. III).

³ Otto Girgal (1888—1958), pokrokový pražský knihkupec a nakladatel; na jaře 1932 vydal první knižní podobu Olbrachtových zakarpatských reportáží s názvem Země bez jména.

3

Lízočko,

Jste strašně milá a hodná, že jste mi napsala tak krásně zlostně psaní. Poznávám Vás v něm zase celou a mám velkou radost, že se dovedete tak rozzlobit kvůli mně. No řekněte: Je po takovém psaní vůbec možno nepřijet? Těším se tedy upřímně, že počátkem příštího měsíce stisknu Vám a Vašemu milému muži v Užhorodě ruce a poděkuji Vám oběma za Vaše přátelské pozvání. Přijedu po tříměsíčním toulání se Podkarpatskou Rusí trochu rozdrbaný a v nepořádku a prosím Vás již předem, abyste mi to odpustili. Našel jsem tu román⁴, honím jej po poloninách, vesnicích, zimovkách a trestních soudech od Chustu až k polským hranicím. Dnes v pondělí jsem se vrátil z cesty Volové — Sinevír — Ozero — Popadja — Německá Mokrá — Koločava, trochu unaven 45kilometrovým pochodem, který jsem dělal, a vesele sedám, abych Vám odpověděl na Vaše milé psaní. [1 věta]. Děkuji Vám oběma a tisknu Vám v duchu přátelsky ruce.

Ve Volovém 5 17. VIII. 1931

Kamil

Dopis Líze Hošovské z Užhorodu, v majetku adresátčině. Manželé Hošovští se s Olbrachtem seznámili už ve Vídni r. 1912; v jejich užhorodském bytě se Olbracht při svých zakarpatských zájezdech často zastavoval i bydlel.

⁴ Nikola Suhaj, loupežník.

⁵ Do Volového (dnešního Mezíhoří) se Olbracht přestěhoval z Užhorodu koncem července 1931; zde se patrně poprvé setkal s historikem Nikolym Suhajem z úst advokáta Duďkyviče (podle sdělení spisovatele Jaromíra Tomečka), který se jako soudce Suhajovým případem také zabýval. Zde rovněž vznikla první verze jeho zakarpatských reportáží (Boj o kulturu na Podkarpatské Rusi), datovaná „Ve Volovém v srpnu 1931“.

4

Milý Otto!

Nestane-li se něco zcela neočekávaného (mor, uhození hromu, ochrnutí nebo jiná živelná katastrofa), budeš mít knížku⁶ jistě koncem března

v rukou. Jen se mnou prosím Tě příliš nesmlouvej o právnícký výklad toho „konce března“, spokoj se tím, víš, že termíny velmi přesně dodržuji a že se budu snažit dáti Ti brožurku co nejdříve. V pátek k Šupům nepřijdu, přednáším v Brně⁸, a proto Ti děkuji písemně za Tvé milé pozvání do Všenor. Jistě jednou přijdeme, to jest ještě než odjedu na Podkarpatsko. Písmo a obálku na knížku⁹ si laskavě vyvol sám. Snad by bylo také dobré, kdyby sis koupil ony 4 čísla Literárních novin¹⁰, abys poučil sebe i mě o rozsahu knížky, která bude míti o 3—4 sloupce více než v novinách.

Upřímně Tě pozdravuji. Tvůj

Olbracht

10. 11. 32 [Praha]

Dopis O. Gúrgalovi, uložen v adresátově pozůstatosti.

⁶ Země bez jména.

⁷

⁸ Pražská vlnárna ve Spálené ulici, kde se Olbracht pravidelně scházel s přáteli. ⁹ Přednáška se konala 12. 2. 1932 jako akce brněnské Levé fronty. Zpráva v Indexu (4. 1932, str. 21—22) o ní praví: „Ivan Olbracht promluvil v Brně 12. února tr. o málo známé oblasti republiky, nejčastěji zvané Podkarpatská Rus. Zhuštěné, vtipné, cizelované věty bystrého postřehu zaujaly posluchače a Olbrachtův způsob přednesu jemně nuancoval i to, co jsme od něho o tomto tématu četli v Literárních novinách. Přechtená kapitola chystaného románu z tohoto prostředí lidské hmotné i duševní bídy (připomíná motiv maďarského románu Bély Illése Šuhaj Matyáš) chytla živým slovem četné posluchače. Byl to dobrý podnik Levé fronty v Brně. F. H.“

⁹ Obálku navrhl J. Stýrský.

¹⁰ Boj o kulturu na Podkarpatské Rusi [viz výše].

5

Milý Otto!

Prosím Tě, pošli mi těch 1000 Kč, ale buď tak laskav a pošli je ihned a přímo, zdržím se zde ještě asi deset dní a pošta sem chodí jen dvakrát týdně. Uděláš mi službu, vyřídíš-li tuto moji prosbu přesně.

Je tu překrásně, lidé mě zahrnují materiálem, znám už celou rodinu loupežníka Šuhaje a hrdinka mého románu, vdova po něm Eržika, už za mnou 3 hodiny také přišla. Za půl hodiny sem přijede s koni jeho bratr Ivan Šuhaj a porajtujeme spolu asi na 3 dny na poloniny po Níkolových stopách a pak se chci k Ivanovi na několik dnů přestěhovat, což píše proto, aby moji kamarádi věděli, kde mají hledat moji mrtvolu, ať už po zavržděném, nebo po sežraném blechami. Vzpomínám často a všechny upřímně pozdravuji.

Tvůj

I. O.

Koločava 30. VII. 32

Adresa: I. O., Koločava, pošta Sinovír (u Hermana Wolfa), Podk. Rus.
To je výstřížek z jakýchsi bělogvardějských novin. Kdybys mi něco napsal nebo poslal z novin, co by mě mohlo zajímat, byl bych Ti vděčen. Jde knížka?¹¹

30/VII 32

O.

Dopis O. Girgalovi, uložen v adresátově pozůstalosti.

¹¹ Země bez jména.

6

Drahá Lízočko a Leonide,

Fracek Schönfeldů¹² mi psal již ze své cesty o „roztomilém a neobyčejně laskavém přijetí“, kterého se mu u Vás dostalo, a včera v neděli byl u mne a musil mi o Vás všechno od A až do Z vypravovat. Že jste zdraví, že se máte dobře a že jste spokojeni v novém bytě, tomu jsem velmi rád, a za to, že jste mého kamaráda tak líbezně přijali, Vám upřímně děkuji. Mně je teď zde také již trochu lépe, dodělal jsem totiž svoji práci¹³, zhluboka si oddechl a mám jen strach, aby mě nepřepadla nějaká nová práce, jež jest, úhrnem vzato, největším neštěstím lidstva. Má knížka vyjde koncem února a budu mít radost, přijmete-li ji ode mne. Za pozdravy Vám děkuji (hlavně pozdrav babuščin mě těšil).
Líbám a pozdravuji Vás všechny.

Váš

Kamil

Krč 24. II. 33

Dopis L. a L. Hošovským, v majetku adresátů.

¹² František Schönfeld (1887—1940), Olbrachtův bratranec z matčiny strany.

¹³ Román Nikola Šuhaj, loupežník.

7

[Datum poštovního razítka:
Chust 26. VIII. 1933]

Drahý Leonide!

Byl jsi tak laskav a na rozhodnou mi řekl, že mi pomůžeš, kdyby náš film¹⁴ něčeho potřeboval. A protože vím, že to nebyla jen víldná fráze, hned toho používám.

Prosím Tě, napiš mi melodii Dovbušovy¹⁵ písně.

Prosím Tě, napiš mi jméno a adresu pana generála Mackiewiczze, rád bych mu poděkoval.
Velmi se bojím, že tohle je teprve počátek využívání Tvého neopatrného slíbu.

Děkuji Tobě i Líze za všechno. Upřímně pozdravuji Vás i děti.

K.

Pohlednice L. Hošovskému, v adresátové majetku.

¹⁴ Film *Marijka nevěrnice*, natočený v režii V. Vančury a s hudbou B. Martinů podle Olbrachtovy předlohy a podle scénáře I. Olbrachta, K. Nového a V. Vančury (premiéra 2. 3. 1934).

¹⁵ Zakarpatský zbrojník Oleksa Dovbuš (+ 1745); Olbracht o něm psal obsáhle v knize *Loupežníci v knize Hory a staletí*.

8

Drahá Lízo a Leonide!

Děkuji Vám za milý list a, Lízo, Tobě za námahu s azbukou, pro mne velmi užitečnou. Také formálně za gratulaci. Ale mýlíš se, Leonide, myslíš-li, že mě ta státní cena¹⁶ a ty oficielnosti těší. To je tak: Šuhaj není ani lepší ani horší knížka než všechny mé ostatní, ale lidé mi 12 let nadávali a vymýšleli si na mne věci, o kterých sami věděli, že nejsou pravda, nu a teď mají příležitost ve svých milých duších odvolávat a jít do extrémů druhého. To první mi bylo milejší a jsem rád, že se Užhorod ozval, člověk aspoň nezahálí a má příležitost sebrati trochu materiálu. Ty opravdu nevíš, že na mne bylo z užhorodských úředních míst učiněno na ministerstvu vnitra trestní udání s návrhem, aby má knížka byla ihned vzata z knihkupeckého trhu? Negramotný pan Kryl, vedoucí Vaší ČTK¹⁷, byl jen služebníkem a bude mi to opravdu trochu líto, bude-li ve službách svého pána ode mne ještě musit něco vytrpět. Lízočka mi píše, že Vaši bojaři nosí domů noviny, kde je psáno o mně, a velice bych Tě prosil, Leonide, kdyby tam něco bylo, k čemu zde nemám přístupu (z Podkarpatska nebo ze Slovenska), abys mi to poslal, nerad bych něco zanedbal.

Děkuji Vám za pozvání do Užhorodu. Helena¹⁸ děkuje za pozdravy a sama Vás upřímně pozdravuje. Byla churavá, musila jeti do Podèbrad, ale před několika dny se vrátila mnohem zdravější a svěžejší, než byla předtím. U nás není nic nového. Pracujeme, mrzíme se v našem baráčku, do kterého ze všech čtyřech stran fouká, a těšíme se na léto. Já dokončuji Marijku a počítám, kolik na ní proděláme, každá lekace něco stojí a film je zábava velmi drahá. Na plátně poběží někdy koncem ledna, ale neví ovšem, kdy se dostane do Užhorodu.

Přejeme Vám oba k svátkům, novému roku a vůbec všeho nejlepšího a vzpomínáme na churavého Vovečku a ostatní Vaše syny.

20/XII 33 [Praha]

Kamil

Milí a nezapomenutelní přátelé, potvrzuji, že Vám, Lizočko i Leonide, přeji všeho dobrého [a] nejlepšího nejen o svátcích a v novém roce, ale vůbec celá léta, a těším se, že zase nějaká slavnost Vás přiláká do Prahy, to jest k nám, to jest do mého náruči.

Vaše

Jelena Ostipovna [Malifřová]

Dopis L. a L. Hošovským, v majetku adresátů.

¹⁶ Porota ve složení J. Jesenský, E. B. Lukáč, M. Rutte, J. V. Sedláč, K. Toman, Ant. Vašely a J. Vodák udělila románu Nikola Šuhaj, loupežník státní cenu na rok 1933. Toto rozhodnutí ještě více rozjítřilo protiolbrachovskou kampaň, kterou vedla politická reakce a která začala ještě před vydáním knihy, v době, kdy teprve proskočily první zprávy o tom, že Olbracht sbírá materiál pro knihu se šuhajovským námětem. Udělení státní ceny obsáhle komentoval J. Fučík (Plač kultury české, Haló noviny 5. 11. 1933, knižně v Statích o literatuře) a potom sám I. Olbracht v článku Loupežník Šuhaj a „rozhořčení“ četníci (Čin 5, 1933, str. 459—464, 23. 11., knižně ve výběru O umění a společnosti, Praha 1958, str. 239 n.): „Ale v jednom s ní [tj. s Četnickou korespondencí] souhlasím: Praha státní cena byla udělena ‚patrně omylem‘. Letošní porota se skládala sice z páru politiky naprosto spolehlivých, ale ‚patrně‘ opravdu zapomněli, že udělení státních cen jest také politikum, že více než na literatuře záleží na dobré vůli a shodě a já že se pro státní ceny vůbec nehodím.“ Zde třeba připomenout dvojdmost oficiálního postoje k románu i jeho ukrajinský překlad.

¹⁷ O něm i v následujícím dopise a více v článku Loupežník Šuhaj a „rozhořčení“ četníci (viz výše).

¹⁸ Helena Malifřová.

9

Drahý Leonide!

Děkuji Ti, víno došlo, je výtečné, je už stočeno (myslím, že jsem je nechal trochu málo ustát v soudku, jen 3 dny, lezou mi z něho špunty), je to 46 3/4 litrových lahví, soudek posílám zpět a myslím, že mi ještě jeden takový úplně postačí. A ještě jednou: je znamenité... a protože jsem byl teď zrovna někomu u vrátek otvírat, tak jsem si při té příležitosti trošičku nalil. Až přijde ta druhá zásilka, poprosím Tě o účet, doplatím, co Ti budu dlužen a ještě jednou Ti poděkuji.

Měl jsem do dnešního rána hrůzu nepřetržité práce, ještě dnes v noci jí trochu (ale jen trochu) budu mít, musil jsem totiž být hotov s knížkou¹⁹, protože zítra odjíždím, také na několik dní na Podkarpatskou Rus, kde chci ještě něco zjišťovat. Při přehlížení té knížky jsem přišel na místo, kde jsem rozsekal zadnici tomu vašemu negramotnému šéfovi tiskové kanceláře panu Krylovi, ale to místo jsem škrtl, protože 1. za to vůbec nestojí a 2. protože Lizočka soudí, že je to moc hodný člověk a předloni mi v Užhorodě řkala, ať to nechám. Ten druhý argument ať mu řekne. V podružných věcech se má dámám vyhovět.

V únoru jsem jistě zase doma. Chápu sice zúplna, že se Vasja u nás musí nudit, ale ať přesto přijde, budu mít tak příležitost referovat Vám, jakým dojmem na mne působí, je-li zdráv a kdyby něco bylo, co by Vám sám psát nechtěl.

Pozdravuji Vás a líbám a přeji Vám dobrý nový rok. Totéž činím za Helenu v její nepřítomnosti.

20. XII. 34 [Praha]

Kamil

Dopis L. Hošovskému, v adresátově majetku.

¹⁹ Hory a staletí.

10

Drahý Leonide!

Posílám Ti a Líze svou novou knížku, respektive svou staronovou knížku²⁰. Činím tak dokonce den před jejím oficiálním vyjitím, abys ji měl v ruce a v případě konfiskace nemusil čekat na vydání jiné. Z Užhorodu se už totiž zas zahajují kroky, aby byla knížka vzata z knižního trhu. Dříví a kukuřice jsou ty nebezpečné věci, záminky ovšem mohou být všelijaké.

Děkuji Ti pěkně za vybrání zásilky výborného vína. Stočeno, uloženo, soudek už šel. Dlouhého trvání však mít nebude, já jsem se sice na několik měsíců alkoholu zřekl (ne ze zásady, jen pro experiment), ale kamarádi o té podkarpatské dobrotě vědí. Jsem Ti asi dlužen hodně peněz a prosím Tě, abys mi napsal kolik, abych Ti to mohl poslati.

Upřímně pozdravuji Lízu i Tebe a přeji Vám všem všeho nejlepšího.

Váš

Kamil

10. IV. 35 [Praha]

Dopis L. Hošovskému, v adresátově majetku.

²⁰ Hory a staletí.

34

11

Drahý Leonide a Lízočko!

Oba se upřímně na Vás těšíme. Prosím jen o korespondenční listek, kdy Vás smíme očekávat. Mám radost, že Tě, drahý Leonide, zas jednou

uvídím a budu si moci s Tebou pohovořit a že budu moci Lízočce účastně stisknout ruku.

V neblahou noc úmrtí presidenta Osvoboditele jsem Ti, Leonide, psal velmi dlouhý list, který se posud zaprášený válí na mém stole a o kterém jsem myslel, že se stal národním smutkem bezpředmětným, ale teď jsem rád, že jsem jej nezničil, budu moci zkontrolovat jeho fakta a promluvit s Tebou o jeho obsahu. Děkuji Ti za účet. Trvalo to dosti dlouho a už jsem se bál, že Tě letos nebudu smět poprosit o pomoc při nové zásílce, nemám už ani kapku. Ten účet jsem si představoval rozhodně tragičtější. Soudím, že na ten týden nestojí za to, abych Ti peníze poslal, a předpokládám, že souhlasíš, abych Ti je vrátil až v Praze.

Lízočce blahopřejí, že už posílá do světa druhého syna, a trochu ji přitom také litují.

Lsbám Vás.

Váš

30. IX. 37 [Praha]

Kamil

[Nahoře příspěvek Olbrachtovy ženy Jaroslavy Zemanové: „Těším se na Vás a přátelsky Vás pozdravuji. Vaše Slávka Zemanová“.]

Dopis L. a L. Hořovským, v majetku adresátů.

12

Vážený soudruhu řediteli,

V Praze 31. března 1952

nevím, jestli mohu Tvému bratrovi dát vůbec nějaké rady. Poslal-li jsi mu mezi literaturou, vyšlou v poslední době, také Hory a staletí. Najde hlavní materiál v nich, zabývám se tam hlavně hospodářskými, politickými a kulturními poměry v bývalé Podkarpatské Rusi. Nikola Suhaj a Golet v údolí jsou ostatně jenom beletristické ilustrace. Myslenka jít studovat Podkarpatskou Rus ve mně vznikla v dobách, kdy se v parlamentě mnoho mluvilo o tamních poměrech a o hmotné i kulturní bídě. Napsal jsem tehdy svůj první spisek o Zakarpatské Ukrajině, který vyšel v nakladatelství Otty Gírgala v Praze na Smíchově pod titulem Země bez jména a vzbudil v Čechách jistý zájem. Ale tuto drobnou knihu ku nebude Tvůj bratr vůbec potřebovat, poněvadž všechno, co jest v ní, je šíře rozvedeno v Horách a staletích. To poznamenávám jen jako vysvětlení ke zrodu knihy. Napsal jsem také dva filmy, Marijka nevěrnice a Nikola Suhaj, loupežník. Oba filmy byly hrány a buržoazním tiskem dívoce napadeny (hlavně Nikola Suhaj, kterému byl naprosto neprávem vytýkán antisemitismus). Ale film o Nikolu Suhajovi ještě za 1. republiky shořel (myslím, že dokonce úmyslně), Marijka nevěrnice již také neexistuje. V této chvíli marně přemýšlím, kdy jsem na Zakarpat-

skou Ukrajinu jezdíval, ale myslím, že to bylo od r. 1931 asi do roku 1936. Dálo se to velmi často, býval jsem tam někdy 3 měsíce a také v zimě, takže jsem dokonale poznal od Jasiny až do Užhorodu domorodce i židy a Maďary. Malou menšinu rumunskou však znám málo. Za nejvýznamnější partii Hor a staretí pokládám jejich poslední kapitolu²². Víím ze zpráv několika svých informátorů, že se poměry na Zakarpatské Ukrajině nesmírně změnily. Bojím se, že bych Tvému bratrovi také nedovedl více napsat, než píše Tobě. Kdyby si přál v detailech nějakého vysvětlení, velmi rád mu ho podám. Poněvadž neudáváš adresu bratrovu, nezbývá mi než poprosit Tě, abys mu moje psaní poslal.

Soudružsky Tě pozdravuju a přeju Ti všeho nejlepšího.

Tvůj Ivan Olbracht

Dopis Ivanu Ščadejovi, v majetku adresátova bratra M. J. Ščadeje v Užhorodu; pořízeno podle opisu z diplomové práce M. J. Ščadeje Zakarpatje v tvorčestve Ivana Olbrachta, podané r. 1955 na katedře historie ruské literatury užhorodské university.

²¹ Kopie Marijky nevěrnice se zachovala. V případě zfilmovaného románu Nikola Šuhaj, loupežník se Olbracht zmýlil; podle dobových recenzí jde nepochybně o film natočený režisérem J. M. Krňanským až po válce (premiéra 28. 2. 1947).

²² Země se nacionalizuje.

13

Vážený soudruhu,

V Praze dne 12. listopadu 1952

promiň, že jsem se zpozdil s odpovědí, ale nedávno jsem se vrátil z nemocnice. Jsem vlastně odchovancem slavných ruských realistů. Ovšem znám také českou literaturu. Ale v letech devadesátých a na začátku století vycházely v Čechách knihy, neřikám sice velmi slabé, ale které se ke klasické ruské literatuře nedaly přirovnati. Tehdy v mém mládí byla vydávána Ruská knihovna, kterou dokonale znám. Myslím, že to byl Turgeněv, kterého jsem dostal již v chlapeckém věku do rukou, a byl to Gogol, Tolstoj, Saltykov-Ščedrin, Čechov, Dostojevský, Puškin, Lermontov a Gorkij, kterého jsem miloval. Žil-li jsem v duši s tak velkými zjevy, je pochopitelné, že jsem českou soudobou literaturu i podceňoval i zanedbával. S Maximem Gorkým jsem se seznámil — na nějaké datum při svém dlouhém životě si ovšem vzpomenout nemohu — v Květech, z nichž nám maminka, otec (všš snad, že to byl Antal Stašek) a mně, večer předčítávala. Nevím jistě, ale myslím, že to byl Foma Gordějev²³. I otec i já byli nadšení. Snad později vyšly v Světové knihovně Gorkého povídky²⁴, které nás stejně upoutaly. Na semilském ochotnickém divadle jsme hráli v studentských letech Gorkého Měštáky a já úlohu Tětéřeva²⁵. Přiznávám se k tomu sice nerad, ale Gorkého Matku jsem četl až ve své aktivní politické práci, dlouho po vydání Anny proletářky. Musel bys znát trochu můj život. Někdy jsem se nekamarádil s měšťác-

k)
a
js,
ní
m
vy

Do
por
2
prc
až
prč
2
Pra
zni
2
o C
mli
20
V. I
Ant

Die
des
Olbr
welc
mög
Gros
sche
Rom:
Aufc
menl
Brief
im F
Ehél
aus
adre

kými synky a mými věrnými přáteli byli dva synové úředních služb a pozdější zámečnický učeň, na kterého dosud rád vzpomínám. Stýkal jsem se s dětmi komediantů a majitelů kolotočů. Nějaké vzpomínky na to našel bys v mých prvních knihách (Joska ze Zlých samotářů byl také mým kamarádem²⁶.) Kdybys si ještě něco přál, jen se obrať, rád Ti vyhovím.

Soudružsky Tě pozdravuju a přeju Ti všeho nejlepšího.

✽

Tvůj Ivan Olbracht

Dopis Ivanu Ščadejovi, v majetku adresátova bratra M. J. Ščadeje v Užhoroda, pořízeno podle opisu v jeho diplomové práci (viz výše).

²⁵ Foma Gordějev vyšel až knižně v překladu J. Wagnera v Praze 1902; první Gorkého prózou, tištěnou v Květech, byla povídka Konovalov (Květy 23, 1901, 1. pololetí, str. 92 až 101, 263—270, 398—408, 533—544), uvedená obsáhlou informativní statí překladatele prózy A. G. Stina.

²⁴ Povídky. Otto, Praha 1901, Světové knihovny sv. 206—208; Kresby a povídky. Otto, Praha 1902, Světové knihovny sv. 242—243; Čtyři povídky. Otto, Praha 1902, Světové knihovny sv. 245—246.

²⁵ Měšťáci (knižně Praha 1902) se v podání semilských vysokoškolků hráli 19. 4. 1903; Olbrachtově ochotnické činnosti srov. studii R. Hlavý Ivan Olbracht a divadlo v Semilech ve sborníčku Antal Stašek, Ivan Olbracht a Semily, Semily 1960, str. 43—50.

²⁶ Postava úvodní povídky Joska, Forko a Paulina; v jeho skutečném modelu srov. studii V. Daněčka Semily a Semilsko v díle Antala Staška a Ivana Olbrachta ve sborníčku Antal Stašek, Ivan Olbracht a Semily, Semily 1960, str. 21—41.

OLBRACHTS BRIEFE ÜBER KARPATOUKRAINE

Die hier zum erstenmal abgedruckten Briefe Olbrachts haben — mit Ausnahme des letzten, welcher seine literarischen Anfänge behandelt — ein gemeinsames Thema: Olbrachts wiederholte Reisen nach Karpatoukraine und seine literarische Tätigkeit, welche thematisch aus dem Leben dieses Landes schöpfte. Diese Korrespondenz ermöglicht uns einen tieferen Einblick in Olbrachts Ansichten und — da liegt ihre große Bedeutung — ergänzt und verdeutlicht diese Epoche seiner literarischen Schöpfung. Dies betrifft vor allem die Genesis seiner Reportagen und seines Romans Nikola Šubal loupězník (Der Räuber Nikola Schuhal), das Itinerar seines Autors.